

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

HUDEBNÍ UMĚNÍ

Housle

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**EUGÈNE YSAÏE, FRITZ KREISLER: VELCÍ HOUSLISTÉ
A SKLADATELÉ**

Eva Schäferová

Vedoucí práce: prof. Ivan Štraus

Oponent práce: prof. Pavel Hůla

Datum obhajoby: 7. června 2017

Přidělovaný akademický titul: BcA

Praha, 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Music Art

Violin

BACHELORS THESIS

**EUGÈNE YSAÏE, FRITZ KREISLER: THE GREAT
VIOLINISTS AND COMPOSERS**

Eva Schäferová

Leader: prof. Ivan Štraus

Examiners: prof. Pavel Hůla

Date of Graduate: 7th June 2017

Academic title granted: BcA

Prague, 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Eugène Ysaÿe, Fritz Kreisler: Velcí houslisté a skladatelé

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Anotace

Má práce se zabývá dvěma významnými uměleckými osobnostmi přelomu 19. a 20. století. Eugèna Ysaÿe a Fritze Kreislera. Představuje dva vynikající houslisty, kteří byli zároveň i skvělými skladateli, což dokládají jejich díla, která výrazně obohatila houslovou literaturu. Tato práce ve své první polovině představuje belgického houslistu a skladatele Eugène Ysaÿe, jehož dílo je nedílnou součástí repertoáru každého houslisty dnešní doby. Ve druhé polovině se zabývá dílem a osobností Fritze Kreislera.

Abstract

My thesis focuses on two significant artistic persons of the turn of the 19th and 20th century - Eugene Ysaÿe and Fritz Kreisler. The work represents two important violinists, who were outstanding composers as well. This is confirmed by their works, which notably enriched the violin music literature. The first half of the thesis is dedicated to the Belgian violinist and composer, Eugene Ysaÿe - whose work is an integral part of every violinist's repertoire nowadays - while the other half is dedicated to the life and work of Fritz Kreisler.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Eugène Ysaÿe.....	9
2.1. Život.....	10
2.1.1. Dětství a mládí.....	10
2.1.2. Raná kariéra.....	11
2.1.3. Slavný Ysaÿe.....	12
2.1.4. Zdraví jako cena za úspěch.....	12
2.2. Skladatelské dílo.....	13
2.2.1. Dílo pro sólové housle.....	14
2.2.1.1. Sólové sonáty.....	15
2.2.1.1.1. Sonáta pro sólové housle číslo 1.....	16
2.2.1.1.1.1. Grave.....	16
2.2.1.1.1.2. Fugato.....	17
2.2.1.1.1.3. Allegreto Poco Scherzoso.....	18
2.2.1.1.1.4. Finale con brio.....	18
2.2.1.1.2. Sonáta pro sólové housle č. 2.....	18
2.2.1.1.2.1. Obsession.....	19
2.2.1.1.2.2. Malinconia.....	20
2.2.1.1.2.3. Danse des ombres.....	21
2.2.1.1.2.4. Les Furies.....	22
2.2.1.1.3. Sonáta pro sólové housle č. 3.....	22
2.2.1.1.4. Sonáta pro sólové housle č. 4.....	23
2.2.1.1.5. Sonáta pro sólové housle č. 5.....	23
2.2.1.1.6. Sonáta pro sólové housle č. 6.....	24
2.2.2. Dílo pro housle s klavírem.....	25
2.2.3. Komorní dílo.....	25
2.2.3.1. Poco lento maestoso – Allegro fermo.....	26
2.2.3.2. Allegreto poco lento.....	26
2.3.3. Allegro vivo e con fuoco.....	26
2.3. Eugène Ysaÿe houslista.....	27
3. Fritz Kreisler.....	28
3.1. Život.....	29
3.1.1. Dětství a mládí.....	29
3.1.2. Raná kariéra.....	30

3.1.3. Konec zlatých časů a meziválečné období.....	30
3.1.4. Život za oceánem.....	32
3.1.5. Umělec, šprýmař i filantrop.....	32
3.2. Skladatelské dílo.....	34
3.2.1. Dílo pro housle a klavír.....	34
3.3. Kreisler houslista.....	35
4. Eugène Ysaÿe, Fritz Kreisler - v čem se lišili a co měli společného.....	37
5. Závěr.....	38
Prameny a literatura.....	39
Literatura.....	39
Internetové zdroje.....	39

1. Úvod

Eugène Ysaÿe, kterému je věnována první část této práce, obohatil houslovou literaturu nejen po stránce technické ale i umělecké. Přinesl do houslové hry nové technické vymoženosti a zasadil se tak o další vývoj moderní houslové hry jako kdysi Niccolo Paganini. Eugène Ysaÿe však byl nejen skladatelem a houslistou, ale i vynikajícím komorním hráčem a učitelem.

Tématem druhé části mé práce je osobnost Fritze Kreislera, taktéž významného houslisty, a skladatele, bez kterého by houslová literatura postrádala cosi pikantního a originálního.

V první kapitole představím Ysaÿovo dětství a mládí, ranou kariéru a velké úspěchy Eugène Ysaÿe. Následuje umělcovo skladatelské dílo s důrazem na *Sonáty pro sólové housle op. 27*, nechybí ani představení komorního díla a díla pro housle s doprovodem klavíru. V závěrečné části kapitoly je představen Eugène Ysaÿe coby houslista.

Druhá kapitola se věnuje Kreislerovi, jeho dětství a mládí, rané kariéře, životě umělce za oceánem i konci jeho životní pouti. Následuje část pojednávající o jeho skladatelském díle, skladbách pro housle a klavír a v závěru kapitoly je Fritz Kreisler rovněž představen jako houslista.

V poslední kapitole jsou shrnuty společné a odlišné hodnoty obou autorů, kteří byli každý svým způsobem originálními a nezaměnitelnými umělci a právem zastávají významné místo mezi největšími houslisty a skladateli všech dob.

2. Eugène Ysaÿe

Eugène Ysaÿe byl význačný belgický houslista a skladatel přelomu 19. a 20. století. Na Royal Conservatory v Bruselu¹ působil též jako významný houslový pedagog.

Eugène Ysaÿe svým skladatelským dílem obohatil nejen techniku houslové hry, ale jeho díla mají rovněž vysokou uměleckou hodnotu. Oba tyto aspekty jsou příčinou značné oblíbenosti jeho díla až do současné doby, kdy především jeho šest sonát pro sólové housle představuje pro adepty houslové hry prubířský kámen či jakousi metu, podobně jako třeba sonáty a partity Johanna Sebastiana Bacha² či dvacet čtyři capricíí Niccoli Paganiniho³. Lze s trochou nadsázky říci, že i díky těmto sonátám se Eugène Ysaÿe těší mezi houslisty podobné úctě jako Paganini.

Tvorba Eugène Ysaÿe je mnohem rozsáhlejší a kromě výše zmíněných sonát zahrnuje další virtuózní skladby pro housle s doprovodem klavíru či orchestru⁴, ale také velké množství komorních skladeb např. Klavírní trio č. 1, op. 33, či Sonátu pro dvoje housle a moll. Mezi Ysaÿovou tvorbou, coby tvorbou houslového virtuosa, bychom však mohli najít i méně očekávané žánry, například operu.

Velice rozmanitý byl celý Ysaÿův život. Byl jak výborným houslistou, tak hráčem na violu. Během svého života podnikl řadu koncertních turné, na kterých používal kromě svých vlastních i skladby jiných autorů, které se dnes řadí mezi hojně hraný repertoár po celém světě.

---

1 Založena v roce 1813. Kromě Eugène Ysaÿe zde působili významní houslisté pedagogové např. Henri Vieuxtemps, Henryk Wieniawski.

2 Německý skladatel a varhaník žijící v letech 1685-1750.

3 Významný italský houslista a skladatel žijící v letech 1782-1840.

4 Zmínit můžeme například Poeme elegique.

Se jménem Eugène Ysaÿe se pojí také další jména, neméně významná jako Ernest Chausson⁵, Camille Saint Saëns⁶, César Frank⁷ nebo Claude Debussy⁸. Přátelství s těmito významnými skladateli, dle názoru autorky práce, jistě ovlivnila Ysaÿovu vlastní tvorbu a pomohla mu v uměleckém růstu. V době kolem roku 1886, do které spadají nejčastější kontakty se jmenovanými skladateli, je Ysaÿovi dedikováno velké množství skladeb. Z těch nejznámějších můžeme jmenovat Chaussonův poéme⁹ pro housle a orchestr nebo Frankovu sonátu A dur pro housle a klavír¹⁰, která byla věnována Ysaÿovi jako svatební dar.

2.1. Život

2.1.1. Dětství a mládí

Eugène Ysaÿe přišel na svět 16. března 1858 v Liège¹¹ v Belgii. Narodil se do rodiny hudební, nicméně velmi chudé. Jeho otec byl orchestrálním hráčem a kapelníkem různých salónních a divadelních orchestrů. I přes velké množství aktivit živil rodinu jen s obtížemi, a proto velmi brzy zapojil do výdělečné činnosti i tehdy sedmiletého synka, který měl v té době za sebou pouhé tři roky domácího učení.

I přes - z dnešního pohledu - těžko představitelnou situaci, sám Ysaÿe na tuto dobu později vzpomínal rád a zdůrazňoval, že právě otec v něm vypěstoval lásku k houslím. V té době se stal nejenom výdělečně činným hráčem, ale rovněž žákem konzervatoře v rodném Liège¹². Období relativně bezstarostného studia¹³ však brzy skončilo, neboť chlapci zemřela matka, ruku v ruce s tím se ještě zhoršila ekonomická situace rodiny a tehdy zhruba jedenáctiletý Ysaÿe musel z hmotných důvodů konzervatoř opustit. Před dosažením patnácti let pak s orchestry, ve kterých jeho otec působil, projel doslova celou Evropu.

5 Francouzský skladatel žijící v letech 1855-1899.

6 Skladatel období hudebního romantismu žijící v letech 1835-1921.

7 Skladatel, pianista, varhaník, žijící v letech 1822- 1890.

8 Francouzský skladatel období hudebního impresionismu žijící v letech 1862-1918.

9 Jednovětá skladba pro housle a orchestr.

10 Čtyřvětá sonáta pro housle a klavír. Napsána roku 1886.

11 Hlavní město provincie Liège v Belgii.

12 Konzervatoř v Belgii.

13 Pokud odhlédneme od skutečnosti, že byl nucen hrát pro obživu.

Zlomovým okamžikem Ysaÿova života bylo koncertní vystoupení, kdy jej v Paříži uslyšel Henri Vieuxtemps¹⁴ a dopomohl svému mladému krajanovi k dalšímu studiu a ke vstupu do třídy Lamberta Massarta¹⁵ na pařížské konzervatoři. Po dvou letech mladý houslista pokračoval ve studiu na konzervatoři v Bruselu pod vedením Henryka Wieniawského¹⁶, významného polského houslisty, ke kterému se mladý Eugène Ysaÿe dostal v 16 letech. Studia pak dokončil znovu v Paříži, kde se vrátil pod křídla Vieuxtempsova.

2.1.2. Raná kariéra

I přes skvělou přípravu získanou na studiích pronikal na veřejnost jen pozvolna. Jeho prvním působištěm se stal orchestr berlínské kavárny Flora. Z počátku vystupoval sólově jen zřídka. Kavárna Flora byla nicméně v té době místem oblíbeným v uměleckých kruzích a proto bylo jen otázkou času, než nastane příležitost pro prosazení Ysaÿova talentu. Ta se naskytla, když byl vyzván Antonem Rubinštejnem¹⁷ ke společnému turné po skandinávských zemích. Toto turné znamenalo pro mladého houslistu konečně prosazení a mimo to v Rubinštejnovi získal i přítele a ochránce. V roce 1882 na jeho pozvání vystupoval v Rusku, kde mimo jiné v Petrohradě úspěšně provedl Mendelssohnův koncert¹⁸. Do Ruska pak zavítal ještě nejdnou.

Dalším a také rozhodujícím krokem kariéry tehdy sedmadvacetiletého umělce bylo vystoupení v rámci pařížských koncertů Edouarda Colonna¹⁹, které se těšily mimořádné popularitě. Díky tomuto vystoupení získal pozornost nejen publika, ale rovněž skladatelů, kteří v něm našli kýženeho interpreta soudobých skladeb. Zhruba do této doby se tak datuje počátek jeho přátelství například s Camillem Saint-Saënem či tehdy ještě nepříliš známým Césarem Franckem, kterého Ysaÿe proslavil po celém světě *houslovou sonátou A dur*, kterou pro něj Franck v roce 1886 zkomponoval.

---

14 Belgický houslista a skladatel žijící mezi lety 1820-1881.

15 Belgický houslista a učitel žijící mezi léty 1811-1892.

16 Význačný polský houslista a skladatel žijící mezi léty 1835-1880.

17 Ruský klavírista, skladatel a dirigent žijící v letech 1829-1894

18 Skladatel období romantismu žijící v letech 1809-1847.

19 Francouzský dirigent a houslista žijící v letech 1838-1910

2.1.3. Slavný Ysaÿe

Franckova *sonáta A dur* nezůstala jedinou skladbou, která byla Ysaÿovi dedikována. Připojil se k ní například *Poème* od Ernesta Chaussona či Debussyho *Nokturna pro housle a orchestr* před tím, než je autor, díky neshodě s Ysaÿem, přepsal pouze pro orchestr.

Další díla pak byla věnována nikoliv samotnému Ysaÿovi, ale jeho smyčcovému kvartetu *Quatuor Ysaÿe* založenému roku 1888. Ysaÿova náklonost ke komorní hře prostupovala i do jeho soukromí, kdy v soukromém kroužku při neveřejných produkcích zasedal do kvarteta společně s Fritzem Kreislerem (první housle), Jacquesem Thibaudem²⁰ (druhé housle), Pablo Casalsem²¹ (violloncelo) případně Ferruccio Busonim²² či Alfredem Cortotem²³ (klavír). Sám Ysaÿe hrával při těchto příležitostech na violu.

Stejně jako neznámý houslista v mládí, i jako věhlasný virtuóz Ysaÿe hodně cestoval. Neomezoval se již jen na starý kontinent, ale například roku 1894 zavítal i do Nového světa, konkrétně do USA. V poslední dekádě devatenáctého století se ale nakonec usazuje v Bruselu, kde se zapojuje do organizování koncertního života a propagování nové tvorby. Založil tradici tzv. *Concerts Ysaÿe*, která s válečnou přestávkou přetrvala až do roku 1940 a v jejímž rámci vystoupilo mnoho významných sólistů. Dvanáct let²⁴ také působil na bruselské konzervatoři, ač byla jeho srdci bližší spíše koncertní než pedagogická činnost.

2.1.4. Zdraví jako cena za úspěch

Ysaÿe stejně jako mnoho dalších výjimečných lidí, nejen uměleckého světa, jel „na plný plyn“, hodně cestoval a vystupoval. Toto dlouhodobé přepínání nezůstalo bez následků, po roce 1900 jej začala bolet levá ruka a těchto potíží se již nikdy zcela nezbavil. Ani tato skutečnost jej však nepřiměla polevit v tempu. Několikrát

---

20 Houslista francouzského původu žijící v letech 1880-1953.

21 Znamý violoncellista, dirigent a skladatel žijící v letech 1876-1973

22 Klavírista, skladatel, dirigent. Pocházel z Itálie a žil v letech 1866-1924.

23 Klavírista a skladatel. Žil v letech 1877-1962.

24 Konkrétně mezi lety 1886 až 1898.

navštívil Rusko, čtyři sezóny strávil jako houslista v Anglii a jako dirigent zde nastudoval Beethovenova *Fidelia*²⁵.

Při tomto nasazení nebylo divu, že se po deseti letech projeví další zdravotní, konkrétně srdeční potíže, a celková nervová únava. Ani to ale Ysaÿe nepřinutilo respektovat rady lékařů a nadále udržoval nastavené tempo. V roce 1912 absolvoval rozsáhlé evropské i zámořské turné, počátek války strávil v anglické emigraci tvorbou kadencí houslových koncertů a transkripcí, před koncem války přijal dirigentský post v americkém Cincinnati, kde setrval až do roku 1922. Teprve poté se s podlomeným zdravím vrátil zpět do vlasti a věnoval se převážně komponování. Z tohoto období, konkrétně z roku 1924, pochází jeho šest Sonát pro sólové housle.

Svou koncertní kariéru zakončil roku 1927 při příležitosti výročí Beethovenova úmrtí. Naposledy veřejně vystoupil 13. listopadu 1930, kdy dirigoval v Bruselu koncert na počest stého výročí belgické nezávislosti. V té době již byl vážně nemocen a v důsledku cukrovky mu byla amputována noha. 12. dubna 1931 Ysaÿe ve věku sedmdesátí tří let zemřel.

2.2. Skladatelské dílo

Eugène Ysaÿe se proslavil jak svými sonátami pro sólové housle tak i značným množstvím skladeb pro housle a klavír a řadou komorních děl. Jeho životní dílo čítá okolo 30 opusových čísel. Kompozice pro housle se staly nedílnou součástí repertoáru každého houslisty, stejně jako díla Paganiniho.

Mezi autorovy nejvýznamnější skladby pro housle s doprovodem orchestru či klavíru, (které ovšem na rozdíl od sonát pro sólové housle nenabýly takové popularity), patří jeho poémy pro housle a orchestr: *Poème élégiaque*, *Scène au Rouet*, *Chant d´Hiver a Extase*. Pátý *poème Méditation h moll*, Op. 16 je napsán pro violoncello a orchestr. Šestý *poème, op. 26, Amitié* neboli přátelství je

---

²⁵ Opera o dvou dějstvích, která byla samotným Beethovenem třikrát přepracována a je jeho jedinou operou.

napsán pro dvoje housle a orchestr. *Sedmý poéme E dur*, op. 29, pro housle, violoncello a orchestr je nazván *Poéme Nocturne*.

Roztomilými „minutkovými“ skladbami pro housle a klavír jsou jeho *Mazurky* č. 1 *G dur* a č. 2 *a moll* op. 10 a č. 3 op. 11. Mezi Ysaÿovy nejlíbivější skladby se pak řadí *Réve d'enfant*, který byl věnován jeho mladšímu synovi. Z téměř neznámých a nepříliš často hraných, přesto však pozoruhodných skladeb můžeme zmínit *Variace na Caprice* č. 24 *N. Paganiniho*, *Berceuse* op. 20 nebo *Les Neiges d'Antan* op. 23. Zásadní podíl má Ysaÿe i na úpravě Saint-Saënsovy *Etudy ve formě valčíku*. Bruselským vydavatelem byla posmrtně vydána *Sonáta pro dvoje housle a moll*. Jedinou kompletní operou Eugène Ysaÿe je *Pier' li Houye* (Petr Horník). Mezi jeho poslední díla patří *Fantasia pro housle a orchestr* op. 32.

2.2.1. Dílo pro sólové housle

Ysaÿovo dílo pro sólové housle sice není příliš rozsáhlé, ale o to zásadnější a významnější místo zaujímá v houslové literatuře.

Autorovým základním dílem je *šest Sonát pro sólové housle*, inspirovaných sonátami a partitami Johanna Sebastiana Bacha. Tyto sonáty dnes patří po boku Bachových sonát a partit a 24 capricií Niccolò Paganiniho k stěžejním dílům pro sólové housle a představují výzvu pro každého pokročilejšího adepta hry na housle a nezbytnost pro skutečného houslového virtuosa.

Z dalších skladeb pro sólové housle lze zmínit např. cvičení pro housle – 10 *preludií a Étude posthume*.

2.2.1.1. Sólové sonáty

Eugène Ysaÿe se rozhodl pro napsání šesti Sonát pro sólové housle v roce 1923 po poslechu koncertu Josepha Szigetiho²⁶, který hrál na svém koncertě Bachovy sonáty. Ysaÿe se vrátil z koncertu domů a pod dojmem ze Szighetiho hry naskicoval za jednu noc všech šest sonát. Rok potom trvalo jejich dotváření do konečné podoby. Sonáty komponoval s představou vzniku obdoby Bachových Sonát a partit pro sólové housle s Bachovou polyfonií, ale moderními houslovými i harmonickými prostředky.

Každou ze Sonát dedikoval některému z houslistů, kteří byli pro Ysaÿe něčím charakterističtí. Jsou věnovány proslaveným houslistům Ysaÿovy doby: Josephu Szigetimu, Jacques Thibaudovi²⁷, George Enescovi²⁸, Fritz Kreislerovi²⁹, Mathieu Crickboomiovi³⁰, Manuelu Quirogoi³¹.

Sonáty č. 1 a č. 4 odkazují názvy svých vět (*Grave, Fugato, Allemanda, Sarabanda*) přímo na období baroka. V ostatních sonátách je použito modernější označení vět ve francouzštině (*Obsession, Malinconia, Danse des ombres, Les Furies, L'Aurore, Danse rustique*). Sonáty č. 3 a č. 6 jsou jednověté. Ostatní sonáty jsou složeny ze dvou až čtyř vět.

I přes technické obtížnosti, jichž má každá ze Sonát mimořádné množství, jsou sonáty na vysoké hudební úrovni. Všechny jsou obdařeny nevšedními hudebními nápady a množstvím nových programních témat. O originalitě svědčí i spojení technických obtížností s melodickou oduševnělostí, ne vždy u virtuózních skladeb pro sólové housle samozřejmé.

Autor je vynalézavý v používání méně frekventovaných intervalů, jako jsou sekundy, kvarty, kvinty, septimy a decimy. Objevují se zde i chromatické a

---

26 Houslista maďarského původu žijící v letech 1892-1973.

27 Houslista francouzského původu žijící v letech 1880-1953.

28 Rumunský houslista, skladatel, dirigent a učitel žijící v letech 1881-1955.

29 Rakouský houslista, skladatel žijící v letech 1875-1962.

30 Belgický houslista žijící v letech 1871-1947.

31 Houslista a skladatel španělského původu žijící v letech 1892-1961.

celotónové stupnice, vyplývající z Ysaïova zvláštního harmonického jazyka příbuzného impresionistům.

Svou jasnou představu o realizaci díla, sděluje Ysaïe interpretovi kromě tradičních notačních prvků i pomocí prvků novátorských, jež si v notovém materiálu těchto sonát vyžádaly vlastní legendu. Jedná se například o způsob hry akordů, používání čtvrttónů, nebo o předpis, na které struně má být daná pasáž hrána.

2.2.1.1.1. Sonáta pro sólové housle číslo 1

Sonáta č. 1 byla věnována houslistovi maďarského původu, který svou naprostou oddaností Bachově hudbě, demonstrovanou na jednom ze svých koncertů, jemuž byl jako posluchač Ysaïe přítomen, přivedl Ysaïe na myšlenku zkomponovat zejména první sonátu ve stylu Johanna Sebastiana Bacha.,. Oním interpretem byl Joseph Szigeti³².

2.2.1.1.1.1. Grave

První věta Grave navazuje závažným a vpravdě těžkým charakterem na Sonáty a Partity Johanna Sebastiana Bacha. Grave působí majestátním dojmem podobně jako Bachovo Adagio ze sonáty g moll pro sólové housle č. 1 a je také ve stejné tónině. Věta začíná zpěvnou, závažnou melodií, podepřenou Ysaïem vynalezeným akordickým doprovodem. Čtyřhlasé a trojhlasé akordy zde nejsou hrány tradičním způsobem. Některé se nehrají od spodních k horním strunám nebo od horních strun ke spodním, ale podle směřování k hlasu, který je součástí melodické linky. Akord se sice zahraje například odspoda vzhůru, ale hráč se ihned vrací k melodickému tónu.

---

³² Houslista maďarského původu žijící v letech 1892-1973.

V první větě se vyskytnou pasáže malých sext v triolách a sextolách, které jsou pro interpreta obtížné na intonační přesnost, neboť používají celotónovou stupnici. Pro Eugène Ysaÿe jsou takovéto pasáže typické i v dalších částech cyklu.

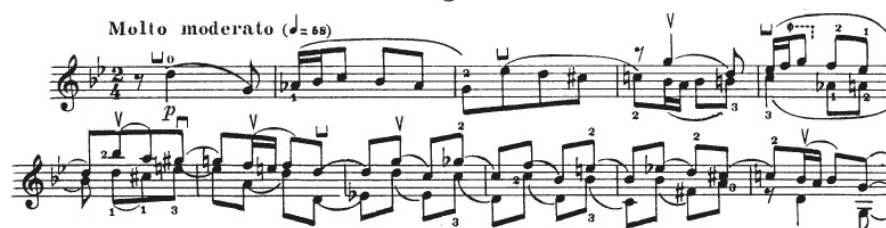
Závěr věty je v tajemném až mysteriózním duchu. Skladatel využívá tremolla, sull ponticella a pizzicata levé ruky. Věta končí malou tercií a v nejtišší dynamice.

2.2.1.1.1.2. Fugato

Ve druhé větě Fugato jsou dodržovány klasické principy fugy tj. hlavní téma o délce 3. -5. Taktů střídané mezivěťmi.

Fugato

2.2.1.1.1.3. Allegreto Poco Scherzoso

Třetí věta Allegreto poco scherzoso nese označení Amabile (roztomile). V této větě je největší výzvou pro interpreta skloubit eleganci krásné melodie a doprovod rozložených akordů, které mají tendenci v průběhu věty ztěžknout a zpomalovat tak tempo. Pro posluchačův odpočinek od dvojhmatů přichází po kvintových pasážích jednohlas (poco animato), který můžeme také chápat jako svěží vítr, oživující třetí větu, byť jen na dvou řádcích. Repríza se doslovně opakuje.

2.2.1.1.1.4. Finale con brio

Ve čtvrté větě Finale con brio musí interpret zvládnout techniku hry tříhlasých akordů naráz, lámané akordy se zde nevyskytují (byť pochopitelně záleží především na interpretaci každého jednotlivce). Tato věta je noblesním, ale zároveň velice efektním zakončením celé sonáty. Je-li zahrána se všemi finesami a na patřičné úrovni, je velký úspěch zaručen.

2.2.1.1.2. Sonáta pro sólové housle č. 2

Tato sonáta byla věnována houslistovi francouzské národnosti, Jacquesovi Thibaudovi, který žil v letech 1880-1953³³. Thibaud se proslavil především interpretací Mozartovy hudby a francouzské hudby soudobé. Hrál nejprve na nástroj Carla Bergonziho³⁴, postupem času získal nástroj zvaný Baillot Stradivari³⁵.

Eugène Ysaÿe s Jacquesem Thibaudem byli přátelé, které spojoval obdiv k hudbě J.S. Bacha. Obsession neboli posedlost - tak nazval Ysaÿe první větu své druhé houslové sonáty. Je postavena na „posedlosti“ Bachovým Preludiem z Partity č. 3, E dur. Kontrastním prvkem je „posedlost“ citací gregoriánského chorálu „Dies irae“

---

33 Zemřel 1. září 1953 při letecké katastrofě.

34 Bergonzi byl žákem Antonia Stradivariho

35 Italský houslař žijící v letech 1644/1648- 1737

z církevní sekvence Requiem, která prochází celou druhou sonátou. Obě témata se sráží – optimistické Preludium proti hrozivému Dies irae - až nakonec chorálové téma smete jakoukoli vzpomínku na Bachovu hudbu.

2.2.1.1.2.1. Obsession

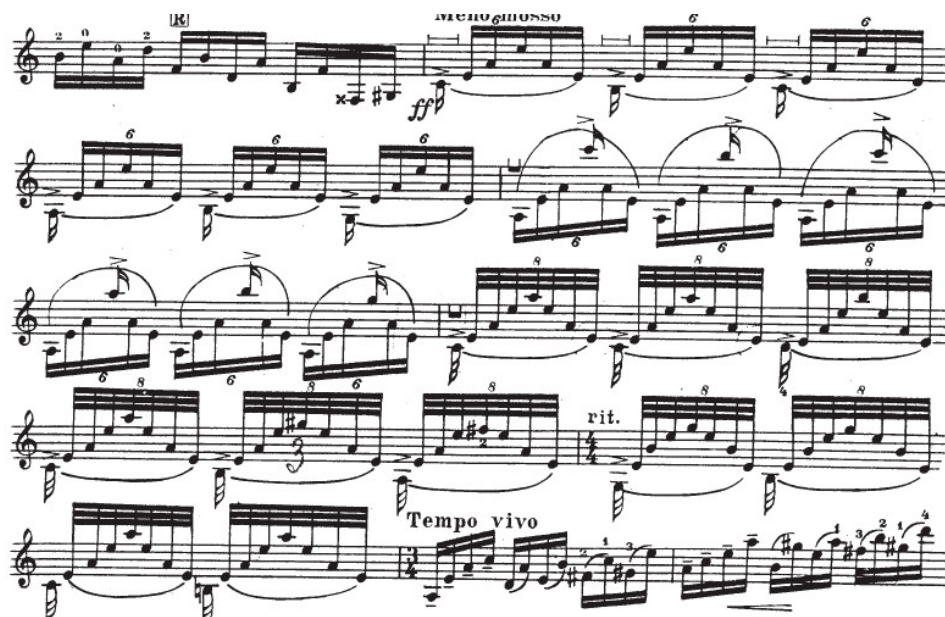
V prvních dvou taktech první věty uvádí Ysaÿe citaci Bachova Preludia. Na rozdíl od interpretace Bachova Preludia zde nezačíná ve forte ale v pianu. Následuje Ysaÿova odpověď ve *fortissimu* s italským označením *brutalmente*³⁶. Následuje opět citace Bachova Preludia a Ysaÿova odpověď. V tomto případě Bach v dynamice *pianissimo*, Eugène Ysaÿe v dynamice forte. Od jedenáctého taktu začíná variace na Preludium. Poprvé se citace Dies Iraie objevuje v taktech dvacátém až dvacátém osmém (viz příklad). Do té doby autor pracuje se změnami smyky jako je *détaché*, *legato* a *spiccato*.

Nápadné množství chorálových citací se objevuje v této větě ke konci v *Meno mosso*. Zde je vždy citovaná nota hrána celým smyčcem a nabízejí se nám tak neomezené zvukové možnosti realizace.

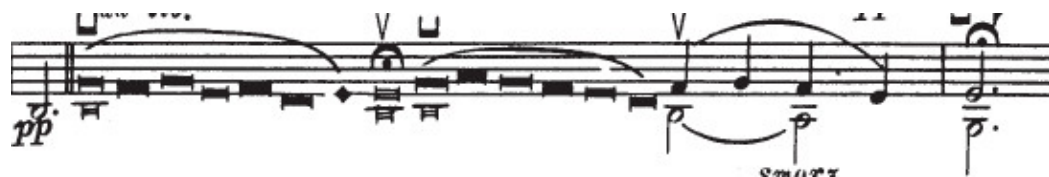
36 Brutálně, surově.

Posledních pět taktů je vygradováno do fortissima. Ysaÿe naposledy zpomalí souvislý tok hudby a po něm následuje rychlé třítaktí, které vyústí v poslední citaci Bachova preludia, tentokrát už ve velmi dramatické formě.

2.2.1.1.2.2. Malinconia

Druhá věta se nese v klidném duchu, což potvrzuje i její tempové označení *Poco lento*. Eugène Ysaÿe přispívá k dotvoření melancholické nálady a k celkovému ztišení houslí požadavkem *con sordino*³⁷. Druhá věta není rozsáhlá. Má jen 25 taktů a trvá okolo dvou minut, i přesto má v této sonátě nezaměnitelnou úlohu. Začíná poměrně prostým tématem, které prolíná celou větou. Ve druhém taktu se přidává hlas druhý, který prvnímu odpovídá. Celých prvních šest taktů se věta drží na spodních strunách houslí. V závěru této věty se objevuje doslovná citace *Dies Irae*, na spodních strunách s italským označením *ad libitum*³⁸.

³⁷ S dusítkem.

³⁸ Libovolně.

V průběhu této věty je pro interpreta zásadním úkolem udržet a uchovat po dobu celé věty vnitřní klid, díky kterému vyzní věta ve správném duchu. S tím souvisí i zvážení intenzity a míry vibrata a dokonalé propojení hlasů nerušenými přechody přes struny.

2.2.1.1.2.3. Danse des ombres

Ve třetí větě „Danse des ombres“, Tanec stínů, s formálním označením Sarabanda a tempovým označením *Lento*, se Dies Irae objevuje hned na začátku v pizzicatu. Tentokrát ale v přívětivém durovém hávu. Nezvyklý devítitaktový úvod napovídá, že název Tanec Stínů se projevuje hned na začátku především častými změnami dynamiky.

The image shows a musical score for 'Danse des ombres' (Sarabande) in 3/4 time. The score is written for two staves. The first staff is the treble clef and the second is the bass clef. The key signature has one sharp (F#). The tempo is marked 'Sarabande (lento)'. The score includes various dynamics such as *mf*, *p*, *f marcato*, and *p*. There are also performance instructions like 'senza sord.', 'pizz.', and 'cèdez.'. The score is numbered 28102.

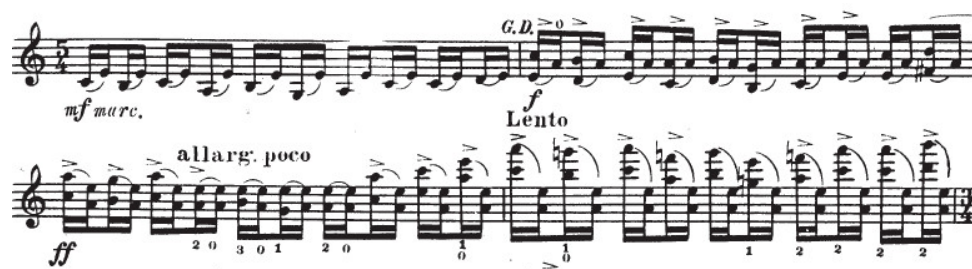
Následuje šest variací. První variace začíná jednohlasou melodií. S postupujícími variacemi se počet hlasů zahušťuje, přesto se dynamika příliš nezvyšuje. Zlom přichází v šesté variaci, kde jsou střídavě vzestupné a sestupné pasážové běhy již ve forte.

Věta končí úvodním devítitaktím, tentokrát nikoli v pizzicatu, ale v plně znělém akordickém forte.

The image shows a musical score for the ending of 'Danse des ombres'. The score is written for two staves. The first staff is the treble clef and the second is the bass clef. The key signature has one sharp (F#). The tempo is marked 'rit.'. The score includes various dynamics such as *f* and *f*. There are also performance instructions like '(arco)' and 'rit.'. The score is numbered 28102.

2.2.1.1.2.4. Les Furies

V čtvrté větě *Les Furies* Eugène Ysaÿe kromě již zmíněného *Dies Irae* pracuje taktéž se zvukovými efekty, v tomto případě *sul ponticello*³⁹. Interpret si musí poradit s celou řadou zmenšených septakordů i ve vysokých polohách houslí, dvojhmatovými pasážemi a střídání *ponticella* s normální hrou. *Dies Irae* se zde objevuje průběžně například v následující pasáži.

2.2.1.1.3. Sonáta pro sólové housle č. 3

Třetí sonáta *Ballade* je jednovětá skladba, v délce přibližně sedmi minut. Byla věnována rumunskému houslistovi G. Enescu, což byl význačný houslista a skladatel, studoval nejprve ve Vídni, později rovněž v Paříži. Mnoho jeho skladeb je ovlivněno rumunskou lidovou hudbou. Byl též vynikajícím dirigentem. Z osobností světově proslulých houslistů ohromil Yehudi Menuhina⁴⁰, který se po návštěvě koncertu v San Franciscu rozhodl pro studium u Enesca.

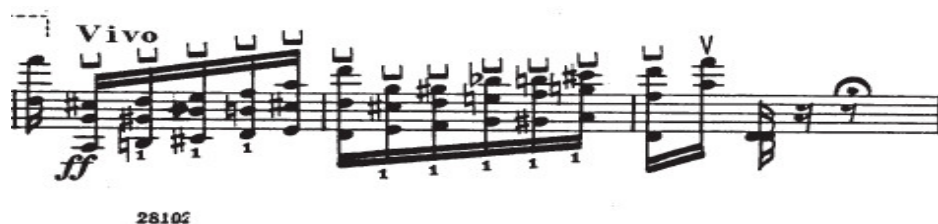
Ballade na rozdíl od obou předchozích sonát začíná z tajemného piana a ve stylu volného recitativu bez vyznačených taktů postupně graduje, aby se pak v plné kráse vynořilo dvojhmatové hlavní téma v tečkovaných triolách.

39 U kobylky.

40 Houslový virtuos narozený v USA žijící v letech 1916-1999.

Kromě velkého množství dvojhmatů se zde lze setkat v kontrastní části s obtížnou pasážovou technikou obsahující mimo jiné netradiční dvojhmatové postupy či rozložené akordy. Za zmínku rozhodně stojí také virtuosní akordický závěr sonáty, kdy v průběhu posledních tří taktů houslista hraje ve strhujícím tempu sérii akordů, vždy smykem od žabky, zakončenou dvěma závěrečnými triumfálními dvojhmaty.

Třetí sonáta bývá pro svou výhodnou délku a strhující účinek na posluchače často uváděna na koncertech i jako přídávková skladba.

2.2.1.1.4. Sonáta pro sólové housle č. 4

Sonáta číslo 4 byla věnována houslistovi Fritzovi Kreislerovi⁴¹, který žil v letech 1875 až 1962. Proslavil se zejména jako houslista a tvůrce drobných skladeb. Mezi jeho nejznámější přídávkové kousky patří *Caprice Viennois, op. 2*, *Tambourin Chinois, op. 3*, *Malagueña*.

4. sonáta je tvořena třemi kontrastními částmi: *Allemande – Sarabande – Finale*. První věta se nese v majestátním a virtuózním duchu. Druhá věta je z větší části v pizzicatu a působí oproti první větě sice klidným, přesto velmi emotivním dojmem. Ve *Finale* se objevuje pasážová technika ve stylu *Presto* Johanna Sebastiana Bacha. Věta má kontrastní část *Giocosamente e meno mosso*.

2.2.1.1.5. Sonáta pro sólové housle č. 5

⁴¹ Podrobněji viz další kapitola.

Mathieu Crickboom, belgický houslista, kterému je věnována tato Sonáta, žil v letech 1871-1947. Byl vynikajícím houslistou a komorním hráčem, což dokládá jeho členství v Ysaïově kvartetu, kde působil na pozici druhých houslí.

První věta *L'aurore* neboli *Svítání* vyvolává dokonalý dojem postupně se probouzející přírody. Věta začíná prázdnými strunami G a D a postupně graduje díky dvěma hlasům, kdy jeden takzvaně probouzí a druhý ještě spí.

Funkci „probouzení“ zde často plní pizzicato levou rukou.

Úvod druhé věty *Danse Rustique* neboli „selský tanec“ náladou plně vystihuje své pojmenování. Na začátku věty se objevují akordy, které dávají větě „usedlý nádech“. Kontrastní částí je zde *Moderato amabile*.

2.2.1.1.6. Sonáta pro sólové housle č. 6

Tato sonáta se jako jediná ze všech nedočkala provedení od houslisty, jemuž byla věnována. Manuel Quiroga (1892-1961) byl významný španělský houslista, který utrpěl vážné zranění při nehodě, díky které musel v roce 1937 ukončit kariéru houslisty. Quiroga byl proslulý svou zcela mimořádnou technickou zdatností. Možná i proto je tato sonáta ze všech šesti technicky nejobtížnější. Ysaïe v této jednověté sonátě předvádí, jak lze zpracovat originálním způsobem virtuosní houslovou techniku ve stylu španělského tance Habanera.

Sonáta začíná jiskrnými trylky na spodních strunách ústícími do čtyřhlasého a pětihlasého akordu. Celkově působí úvod Sonáty jiskřivě a hravě. Můžeme se

pouze dohadovat zda Ysaÿe naznačoval, že přijde něco, co ještě v předchozích Sonátách není, či již psal sonátu pod dojmem španělské národnosti dedikanta.

Následuje sled rychlých tercií a oktáv, které nás přenesou do víru hlavního tématu. Přichází *A Tempo meno (mosso)* - část, která je napsána v lyrickém duchu, se závanem teplého španělského vánku. V *piú vivo* přichází jedna z technicky nejnáročnějších částí celé sonáty. Z této části zmiňme alespoň decimy v řadovém staccatu, oktávy ve stupnicovém sledu, či čtyřhlasé akordy různých harmonických funkcí. Následuje *Allegretto poco scherzando* ve stylu španělské habanery.

Allegro (Tempo I) – je reprisou, která se rozvíjí z piana v téměř čistém jednohlasu. Postupně začíná gradovat dynamicky zároveň se zvyšujícím se počtem hlasů. Lesk závěrečné části dotvářejí oktávy v chromatických postupech a následné accelerando zmenšených rozložených akordů hraných v nejvyšších polohách na hmatníku houslí. Věta končí stupnicovou pasáží v oktávách.

2.2.2. Dílo pro housle s klavírem

Dílo Eugène Ysaÿe pro housle s klavírem nedosahuje takového rozsahu, jako jeho tvorba pro sólové housle, přesto ani tuto část jeho tvorby nelze pominout. Pro housle a klavír napsal dvě salónní mazurky č. 1 a č. 2 op. 10, Mazurku č. 3 b moll op. 11, *Variace Paganini* a z neznámějších především *Poème élégiaque*.

2.2.3. Komorní dílo

Ysaÿova komorní tvorba není rozsáhlá, přesto nepochybně stojí za zmínku. Jsou to: *smyčcový kvintet b moll pro dvoje housle dvě violy a violoncello*, *Variace Paganini pro smyčcový kvartet*, *Smyčcový kvartet*, *Smyčcové trio Le Chimay*, *Klavírní trio č. 1 a č. 2 a Koncertantní trio*. Protože je tato práce věnována

skladbám určeným pro housle a jejich autorům houslistům – skladatelům, zaměřím se nyní na Ysaÿovu *Sonátu pro dvoje housle a moll*.

Sonáta pro dvoje housle je mimořádně náročnou skladbou jak po technické stránce, tak i po stránce interpretační. Na oba houslisty jsou zde mimo vysokých technických nároků kladeny i mimořádné požadavky na bohatě rozvinutou hudební fantazii, představivost a fyzickou vytrvalost. Poslední z požadavků je mimo jiné způsoben nebývalou délkou této sonáty, pohybující se okolo 30 minut. Nedostatek fyzické výdrže interpretů může mít za následek pokles fyzické ale i hudební kvality provedení. Sonáta je plná bohatě rozvinutých hudebních myšlenek, a pokud interprety zcela pohltí technická náročnost díla, může se stát, že se posluchač začne nudit. Dílo se skládá ze tří vět.

2.2.3.1. Poco lento maestoso – Allegro fermo

První věta sonáty začíná úvodním motivem, který se prolíná celou skladbou nejčastěji v unisonu obou houslí. Následuje výraznější část *Allegro fermo*. V celé větě dochází ke kontrastním změnám rychlejšího tempa s pomalejšími částmi *Meno moso quasi moderato*. Celá věta trvá asi 10 minut.

2.2.3.2. Allegretto poco lento

Jak je tomu již ve větě první, vyskytuje se ve větě druhé více kontrastních částí. Přestože je druhá věta v tradičním pomalém tempu, kontrastující části této věty si s nároky rychlého tempa příliš nezdají.

2.3.3. Allegro vivo e con fuoco

Třetí věta je dle mého názoru posluchačsky nejzajímavější a nejuvděčnější větou. Věta je v poměrně živém tempu a celou větou se prolíná posluchačsky velmi atraktivní hlavní téma. Ani v této větě nechybí pro Ysaÿe typická hudební řeč i vysoká míra virtuózní techniky.

2.3. Eugène Ysaÿe houslista

Jako houslista byl Ysaÿe převážně ovlivněn svým učitelem Henry Vieuxtempsem. Setkával se s jeho skladatelským dílem a častokrát hrál jeho *Koncert č. 5 pro housle a orchestr*.

Pro Ysaÿovu hru na housle byl typický především průzračný tón různých barevných odstínů. Byl dokonalou ukázkou propojení houslové techniky s citovým zaujetím.

3. Fritz Kreisler

Fritz Kreisler se narodil roku 1875 ve Vídni a zemřel roku 1962 v New Yorku. Byl jedním z nejvýznamnějších a nejslavnějších houslistů první poloviny 20. století a zároveň skladatelem drobnějších houslových virtuosních skladeb jedinečného stylu.

Kreislerův osobitý styl komponování přelomu 19. a 20. století přinesl do houslové literatury osobité zpracování vídeňských témat. Dokázal „populární píseň“ povznést na vysokou úroveň. Talentem oplýval především v harmonickém zpracování, rytmické rafinovanosti a melodické nobilese. Všechny tyto aspekty mu pomáhaly vytvořit dílo hlubšího významu a vyšší hodnoty.

Kreisler byl člověkem duševně velmi skromným. Ke komponování se dostal z čisté lásky k hudbě a ze snahy vytvořit si vlastní repertoár, jímž měl možnost vyjádřit své pocity skrze svůj hudební nástroj.

Kreisler shledával jako nejdůležitější skromnost a čistotu umělcovy duše, technickou vyspělost houslisty považoval za samozřejmou. Přestože ale nebyl nikdy učitelem, považoval vysokou technickou vyspělost za samozřejmou, ale nepříliš důležitou. Podle jeho osobního názoru, každý kdo byl předurčen stát se umělcem, měl časem k oné kýžené technické vybavenosti dojít. Věřil, že hudebníkem se člověk rodí a volba jeho vyjadřovacího nástroje je věcí náhody.

Osobitým pohledem se Kreisler dívá také na proces umělcova myšlení na koncertním turné či při rutinním cvičení. Umělcova technika by měla být svěží, což podle Kreislera nekoresponduje s mnoha hodinami každodenního cvičení. Díky nim nezůstane jeho mysl čerstvá, jiskrná a v dobré náladě. Nejlepší je cvičit tak, aby umělcovy prsty zůstaly v plné kondici. Technická stránka hráče je poté více o mentální představitosti interpreta než pouze o jeho manuální zručnosti. Toto vše ale Kreisler zmiňuje jako individuální stránku věci.

Výrazy „upřímnost“ a „víra umělce v jeho umění“ popisuje ideály, které málokterý z umělců naplnil s větší láskou než sám Kreisler.

3.1. Život

3.1.1. Dětství a mládí

Některým osobnostem nejenom uměleckého světa osud nadělil jen krátký čas, ve kterém mohly předávat svůj talent světu, ať již prostřednictvím svých děl nebo činů. To však neplatí o Fritzi Kreislerovi, který se bez tří dnů dožil úctyhodných osmdesáti sedmi let, a pro uplatnění svého talentu tak měl osudem přiznán dlouhý čas, který dokázal plně využít.

Narodil se dne 2. února 1875 do dobře situované vídeňské rodiny. Jeho otec byl lékařem, a zároveň milovníkem hudby i nadšeným muzikantem. Syna proto již od útlého dětství vedl k hudbě nejprve sám. K otcově nemalému nadšení se brzy ukázalo, že chlapec je nadán neobvyklým talentem. Již v sedmi letech byl přijat ke studiu na vídeňské konzervatoři, kde byl zařazen mezi žáky Josefa Hellmesbergera mladšího⁴². Vedle houslí hrál Kreisler i na klavír a seznámil se zde rovněž se základy hudební teorie. V deseti letech studium úspěšně zakončil získáním zlaté medaile a dále ve svém vzdělávání pokračoval - v souladu s přáním rodiny - na pařížské konzervatoři v houslové třídě Josepha Massarta⁴³, kompozici pak u Léo Delibesa⁴⁴. Ve dvanácti letech ukončil úspěšně i svá pařížská studia získáním první ceny. V následujícím roce 1888 pak úspěšně koncertoval v USA.

Raketový start mladého houslistu, vlastně ještě dítě, vyčerpal, což vyústilo v téměř desetiletou hudební pauzu. Začal se věnovat studiu klasických jazyků, přírodních věd, matematiky a posléze také medicíny. K houslové hře se začal pozvolna vracet teprve během vojenské služby.

---

42 Rakouský skladatel, houslista a dirigent. Žil v letech 1855-1907.

43 Belgický houslista žijící v letech 1811-1892

44 Francouzský skladatel období romantismu. Žil v letech 1836-1891.

3.1.2. Raná kariéra

Až v lednu 1898 mladý Kreisler znovu veřejně vystoupil ve Vídni a začal opět pravidelně koncertovat. V následujícím roce s velkým úspěchem vystoupil v Berlíně s berlínskou filharmonií dirigovanou Arthurem Nikischem⁴⁵. Za tento výkon jej mimo jiných ocenil například Joseph Joachim⁴⁶. Došlo tak v podstatě ke znovuobjevení Kreislerova nevšedního talentu. Na prahu nového století znovu koncertoval v USA, mezi lety 1901 až 1903 absolvoval sérii turné, která mu přinesla světovou proslulost a slávu. Zaoceánská cesta nepřinesla Kreislerovi pouze umělecký úspěch, ale i osobní štěstí, neboť v roce 1901 na zpáteční cestě z New Yorku do Evropy na palubě lodi S.S. Prince Bismarck potkal svou budoucí manželku. Ještě na palubě se zasnoubili a rok na to vzali. Ač bylo jejich manželství bezdětné, trvalo přes šedesát let.

Po zámořském úspěchu koncertoval Kreisler v Anglii. Do obou těchto anglofonních zemí se rád vracel i ve svých dalších letech. Významnou vazbu ale v této době měl také k Francii a významným umělcům v zemi galského kohouta působícím. Jmenovat můžeme například Eugéna Ysaye, Jacquese Thibauda či Pabla Casalse⁴⁷.

Nejen ve městě nad Seinou, ale i v českých luzích a hájích sklízel umělecké úspěchy. V severočeské „malé Paříži“ – Teplicích⁴⁸, tehdejším módním lázeňským městem, kde vystoupil na prvním abonentním koncertě sezóny 1904 – 1905, v jeho podání zazněl Brahmsův Houslový koncert D dur a Paganiniho variace Nel cor piu. Z výčtu jeho uměleckých počinů můžeme jmenovat například premiéru houslového koncertu Edwarda Elgara⁴⁹, který mu autor věnoval.

3.1.3. Konec zlatých časů a meziválečné období

---

45 Význačný maďarský dirigent žijící v letech 1855-1922.

46 Význačný maďarský houslista 19. století. Žil v letech 1831-1907.

47 Violoncellista a dirigent žijící v letech 1876-1973.

48 Též Teplitz-Schönau.

49 Skladatel žijící v letech 1857-1934 pocházející z Anglie.

Úspěšná a bezstarostná léta počátku minulého století tvrdě ukončil výbuch první světové války, který zásadně zasáhl i Kreislera. První výstřely konfliktu zastihly umělce s chotí ve Švýcarsku. Stejně jako milionům dalších obyvatel kontinentu převrátil konec míru i jemu život naruby a místo koncertního pódia jej čekal armádní dril. Byl nucen odřeknout další koncertní cesty, neboť byl jako příslušník podunajské monarchie, povolán zpět do Vídně, zařazen jako poručík pěchoty a poslán do pole na ruskou frontu ke Lvovu. Tento šílený čin vojenské mašinérie vůči mimořádnému uměleckému talentu vyvolal neskutečný odpor nejen v samotném Rakousku, ale i ve světě.

Rozhodnutí válečného velení téměř zařadilo Kreislerovo jméno do nekonečného seznamu obětí války, neboť již na podzim prvního válečného roku byl raněn. Teprve toto zranění zajistilo umělci propuštění z armády, po kterém neprodleně opustil vlast a odjel do USA. Své traumatické frontové zážitky publikoval v New Yorku pod názvem „The War Story of a Violinist“. Do jaké míry tímto počinem zhojil své válečné šrámy na duši, se můžeme jen dohadovat. Můžeme se nicméně domnívat, že se staly jedním z pramenů a posilou jeho demokratického založení a pozdějšího odporu vůči fašismu.

Po skončení války začal Kreisler znovu cestovat a koncertovat. Nedržel se pouze Starého a Nového světa, ale zavítal v roce 1923 i na Dálný východ, konkrétně do Země středu⁵⁰, Země vycházejícího slunce⁵¹ a Koreje. V následujících dvou letech pak zavítal i na nejmenší kontinent, když navštívil Austrálii a Nový Zéland.

Po dalekých cestách se v druhé polovině dvacátých let uchýlil znovu do srdce Evropy, město na Dunaji nicméně vyměnil za metropoli Výmarské republiky Berlín, který mu byl domovem až do roku 1932, kdy nastal soumrak německé demokratické mezihry, který vyvrcholil o rok později nástupem „geniálního“ řečníka s pověstným knírkem do funkce kancléře⁵². Kreisler, jako zapřisáhlý odpůrce nově nastupující ideologie, opustil po sedmi letech Berlín a přesunul se do Paříže. Ani město nad Seinou se mu bohužel nemohlo stát zázemím na delší dobu, neboť i sem se začala šířit hrozba nenáviděné ideologie. V roce 1939

---

50 Čína.

51 Japonsko.

52 V roce 1933 byl A. Hitler jmenován říšským kancléřem.

virtuos Francii opouští a znovu se uchyluje do Spojených států, kde o rok později také získává občanství.

3.1.4. Život za oceánem

Druhou světovou válku prožil umělec za oceánem a byl tak ušetřen přímého znovuprožití válečných útrap. I tak se jeho život ve válečné době ocitl v šestašedesáti letech v přímém ohrožení, i když z ryze civilních příčin. Roku 1941 jej při neopatrném přecházení rušné dopravní tepny zachytil nákladní automobil a umělec utrpěl vážná zranění. Věkově již zralejší Kreisler dlouho balancoval na hranici života a smrti, ale nakonec se zotavil a již v následujícím roce uspořádal několik koncertů.

Ač se i po tomto druhém zranění v životě podařilo umělci znovu vrátit na pódia, vzhledem k věku mu již ubývalo sil a vystupoval stále řidčeji. Koncertoval stále méně a méně, až naposledy veřejně vystoupil v roce 1949 ve svých čtyřiasedmdesáti letech. Zemřel o třináct let později 27. ledna 1962 v úctyhodném věku osmdesáti sedmi let.

3.1.5. Umělec, šprýmař i filantrop

Kreisler během svého dlouhého života i kariéry netrávil čas jen koncertováním a cestováním, jak by se z rozsáhlého výběru zemí, kde vystupoval, mohlo zdát. Byl především člověkem s mimořádným uměleckým rozhledem a jednou z neoriginálnějších uměleckých osobností.

Ač se to může zdát s podivem, na rozdíl od mnohých dalších velikánů houslové hry nikdy neměl žáky a nikdy neučil. Jen těžko můžeme hodnotit, jak velkou ztrátou pro další uměleckou generaci tato skutečnost byla či nebyla. Pokud by se věnoval pedagogické činnosti, nezbyl by třeba prostor pro jeho publikační aktivitu, v rámci které v roce 1905 započal publikovat pod názvem „*Klassische Manuskripte*“ transkripce různých skladeb dvojího druhu. Jednak se jednalo o drobné barokní a rokokové přídavkové skladby, jejichž autory byli původně

například Gaetano Pugnani⁵³, Carl von Diettersdorf⁵⁴ či Giuseppe Tartini⁵⁵, a dále drobné skladby vídeňského stylu označené jako „*Alt-Wiener Tanzweisen*“. Zejména první skupina skladeb se těšila velké oblibě a trvalo celých třicet let, než vyšlo najevo, že tato dílka jsou Kreislerovy vlastní kompozice. Touto dokonalou mystifikací si umělec vystřelil zejména ze snobismu mnohých posluchačů, kteří hltali a „zasvěceně umělecky“ vysoko oceňovali tato oddechová dílka v domněnku, že jde o dílo některého z klasiků. Kreisler tímto kouskem prokázal vzácný smysl pro humor.

Vedle „žertovné“ tvorby vytvořil i zhruba šest desítek skutečných transkripcí různých skladeb pro housle a klavír. Je také autorem kadencí k houslovým koncertům proslulých autorů, Beethovena, Brahmsa či Paganiniho. Jako správný Vídeňák zabrousil autorsky s velkým úspěchem rovněž i do sféry operetní. Opereta „*Jabloňový květ*“ měla premiéru v roce 1918 v jeho zámožném azylu, konkrétně v newyorském Globe Theatre, a opereta „*Sissi*“ o čtrnáct let později debutovala v divadle Na Vídeňce.

Kreisler sice nevyučoval, to mu ale nebránilo angažovat se na veřejném dění jinými způsoby. Zejména byl velkým filantropem, kdy velké částky ze svých příjmů věnoval dobročinným účelům, veden myšlenkou, že umění nemá být pouze pro úzkou skupinu vyvolených, ale naopak si přál, aby jej pochopili lidé všech společenských vrstev. Například se postaral o čtyřicet tři sirotek svých spolubojovníků z první světové války, v roce 1927 věnoval 26 000 dolarů z honorářů americké lize pro boj s rakovinou a na sklonku koncertní dráhy prodal cennou sbírku manuskriptů a jiných předmětů, přičemž výtěžek 120 000 dolarů, na tehdejší dobu ohromnou sumu, věnoval dvěma dobročinným organizacím.

---

53 Italský skladatel a houslista žijící v letech 1731-1798.

54 Rakouský skladatel a houslista žijící v letech 1739-1799.

55 Italský skladatel období hudebního baroka. Žil v letech 1692-1770.

3.2. Skladatelské dílo

Kreisler je autorem mnoha význačných děl, proslavil se ale zejména svými drobnými skladbami pro housle a klavír, jichž vytvořil neuvěřitelné množství. Z těch nejznámějších uveďme *Caprice Viennois, op. 2, Tambourin Chinois, op. 3, Malagueña, Gypsy Caprice, Schön Rosmarin, Libesleid, Liebesfreud*. Pro sólové housle je pak nejznámější a velmi oblíbenou skladbou *Recitative a Scherzo - Caprice op. 6*.

Jeho skladatelská práce zahrnuje také mnoho vokální hudby. Kreislerovy operety slavily mimořádný úspěch. *Jabloňový květ* roku 1918 v Globe Theater v New Yorku a *Sissy* v roce 1932 v divadle Na Vídeňce. Mezi další důležité skladby patří smyčcový kvartet *a moll*, skladby pro violoncello a klavír, kadence k mnoha houslovým koncertům, například koncertům Wolfganga Amadea Mozarta *G dur, A dur* a *D dur*, koncertu Ludwiga van Beethovena či Paganiniho koncertu č. 1 *D dur*. Kreisler je dále autorem asi šedesáti transkripcí děl slavných autorů. Z jejich širokého spektra zmiňme alespoň N. Paganiniho, Antonína Dvořáka⁵⁶, Isaaca Albénize⁵⁷, Henryka Wieniavského, Giuseppe Tartiniho.

3.2.1. Dílo pro housle a klavír

Mezi jeho první díla pro housle a klavír, která vznikala v roce 1905, patří *Liebesfreud, Liebeslied* a *Schön Rosmarin*. *Liebesfreud* je tříminutová skladba vídeňského stylu a charakteru, který byl pro Kreislera typickým a již v těchto prvních skladbách velice patrným. *Libesleid* z téhož roku výstižně vystihuje náladu svého názvu.

V roce 1910 vzniká větší množství těchto drobných skladeb, částečně jsou to mystifikace, částečně jeho vlastní přiznané skladby. *Allegreto* ve stylu Boccheriniho⁵⁸, *Andantino* ve stylu Martiniho⁵⁹, *Caprice Viennois op. 2, Menuet*

---

56 Skladatel české národnosti žijící v letech 1841-1904.

57 Význačný španělský skladatel žijící v letech 1860-1909.

58 Hudební skladatel a violoncellista pocházející z Itálie. Žil v letech 1743-1805

59 Žil v letech 1706-1784 v Itálii.

ve stylu Nicola Porpory⁶⁰, *Romance op. 4*, *Scherzo* ve stylu Carla von Dittersdorfa⁶¹, *Sicilienne a Rigaudon*, *Tambourin Chinois op. 3*, *Variations* na Corelliho téma ve stylu Tartiniho.

Z těchto skladeb patří k nejoblíbenějším *Caprice Viennois*. V této skladbě se projevuje Kreislerův ryzí vídeňský styl. Po naléhavém úvodu přichází sladká terciová melodie v H dur, pod kterou si lze těžko nepředstavit vídeňskou promenádu.

Další skladbou v repertoáru mnohých houslistů je *Tambourin Chinois op. 3*. Kreislera podle jeho vlastních slov psaní této skladby velice bavilo. S komponováním začal po návštěvě čínského divadla v San Francisku. Jak sám Kreisler říká⁶² *Tambourin Chinois* je jakousi volnou fantazií v čínském ladění.

V roce 1911 vzniká v dnešní době velmi hraná a oblíbená skladba *Recitativ a Scherzo* pro sólové housle. Skladba začíná recitativem kadencového charakteru. Následuje virtuózní rychlé scherzo, kde se objevuje hodně spiccata a díky němu získává skladba na lehkosti.

Z pozdějších let zmiňme například *Gypsy Caprice*, která byla napsána roku 1927, *Malagueňu* z roku 1937.

3.3. Kreisler houslista

Přestože na počátcích Kreislerovy houslistické kariéry byly jeho hráčské dovednosti ovlivněny vídeňskou lehkostí, později dotvářel své houslové umění ve francouzsko-belgické škole a jistý vliv na něj měl i Eugène Ysaÿe. Interpretační styl Fritze Kreislera se vyznačoval použitím expresivního vibrata nejen v melodických částech skladeb, ale i v rychlých pasážích, díky kterým uchovával ve své hře neustálou zpěvnost.

---

60 Skladatel barokní opery, pocházel z Itálie a žil v letech 1686-1768.

61 Rakouský skladatel a houslista žijící v letech 1739-1799.

62 Martnes, Frederick Herman. *Violin Mastery: talks with master violinists and teachers.*

Tou nejdůležitější charakteristikou Kreislerovy hry byl půvab a lehkost, s jakou dokázal prezentovat nejen své vlastní kompozice. Po technické stránce je z nahrávek patrné, že Kreisler bravurně ovládal houslovou techniku, vždy však tvrdil, že technická stránka houslisty není nejdůležitější. Věřil, že by měl každý talentovaný houslista nacvičit co největší množství techniky v mládí a později se raději zabývat získáváním znalostí v oborech literárních a filosofických. Vše toto se odráží v jeho interpretačním projevu.

Láska k houslím, která byla hluboce vrytá do nitra jeho duše, má podíl na vysokém vkusu tohoto umělce, bez kterého by houslová literatura postrádala cosi originálního.

4. Eugène Ysaÿe, Fritz Kreisler - v čem se lišili a co měli společného

Oba tito umělci dosáhli významného postavení v uměleckém světě. Jejich jména jsou a navždy budou světově uznávána (nejen mezi houslisty). Již za svého života si vydobyli světové renomé. Oba měli vyhraněný smysl pro své psaní, svou hudební řeč a styl, jímž skládali.

Ysaÿe je proslaven zejména svými *Sonátami pro sólové housle*, které jsou v jeho skladatelském díle vsutku stěžejním opusem. Od doby, kdy se housle staly koncertním nástrojem jak v podobě orchestrální, tak komorní či sólové, nebyl Ysaÿův styl napodoben. Každá ze Sonát se dá zařadit do koncertního programu, kde vytvoří jeho nezanedbatelnou část.

Kreislerovo skladatelské dílo obsahuje, na rozdíl od Ysaÿových Sonát, spíše drobné skladby salónního nebo přídávkového charakteru. Jeho skladby nicméně mají v houslové literatuře rovněž důležité postavení. Každý, kdo se dostane k interpretaci některé z Kreislerových skladeb, musí řešit otázku, jak snadnost Kreislerových skladeb vypadá z interpretačního hlediska ve skutečnosti. Není jednoduché provést elegantně a precizně technická úskalí, byť se jedná o drobné skladby. Nutno je ale také podotknout, že Kreislerovy piesy nedosahují takových technických nároků jako je tomu u Ysaÿových Sonát.

5. Závěr

Myslím, že stojí za to zabývat se skladatelskými odkazy komponujících houslistů Eugèna Ysaÿe a Fritze Kreislera. Jejich životy nebyly vždy jednoduché a přesto oba autoři zanechali velké množství použitelného hudebního materiálu, především díky lásce k umění a k houslím.

Eugène Ysaÿe se stal nesmrtelnou ikonou houslového umění. Jeho šest Sonát pro sólové housle se po právu těší velké oblíbenosti u téměř každého houslisty.

I osobnost Fritze Kreislera se stala ikonou, která výrazně rozhojnila houslovou literaturu. Každému houslistovi, který interpretuje skladby tohoto umělce, připraví Kreisler nelehký, ale o to krásnější úkol, dát prožít posluchači spojení vídeňského šarmu, elegance, bravurní houslové techniky a čisté lásky k jeho umění, které autor do svých děl vetknul.

Prameny a literatura

Literatura

Budiš, R. *Housle v proměnách staletí*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1975. ISBN 02-142-75

Frederick Herman Martens: *Violin mastery: talks with master violinists and teachers*. 1919. New York: Frederick A. Stokes Company. ISBN MOD1005841062

Internetové zdroje

https://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Vieuxtemps 20. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Henryk_Wieniawski 20. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Sebastian_Bach 20. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Niccol%C3%B2_Paganini 20. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Ernest_Chausson 20. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Camille_Saint-Sa%C3%ABns 20. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Claude_Debussy 20. 4. 2017

<https://en.wikipedia.org/wiki/Li%C3%A8ge> 21. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Lambert_Massart 21. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89douard_Colonne 21. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Jacques_Thibaud 21. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Pablo_Casals 21. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Ferruccio_Busoni 22. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Cortot 22. 4. 2017

<https://en.wikipedia.org/wiki/Fidelio> 22. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Szigeti 22. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Manuel_Quiroga 22. 4. 2017

<https://en.wikipedia.org/wiki/Enesco> 22. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Mathieu_Crickboom 22. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Antonio_Stradivari 23. 4. 2017

https://en.wikipedia.org/wiki/Yehudi_Menuhin 23. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Hellmesberger_Jr. 23. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/L%C3%A9o_Delibes 23. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Elgar 23. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Adolf_Hitler 24. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Gaetano_Pugnani 24. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Ditters_von_Dittersdorf 24. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Isaac_Albniz 24. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Luigi_Boccherini 24. 4. 2017
https://en.wikipedia.org/wiki/Nicola_Porpora 24. 4. 2017